

М. Ю. Шалімова

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Етнографічний фоторепортаж: особливості жанру

Шалімова М. Ю. Етнографічний фоторепортаж: особливості жанру. Популярність етнографічного фоторепортажу пояснюється стабільним інтересом населення до екзотики. Етнографи під час досліджень роблять фотографії людей, яких вивчають, та середовища, у якому ті живуть. Репортаж доходить до цих науковців через науково-популярні журнали, редактори яких відправляють фотографів у етнографічні експедиції. Сплав фотографії та етнографічного дослідження утворює новий фотожанр: етнографічний фоторепортаж. Існує багато журналів, які публікують етнорепортажі. Наша стаття виконана за матеріалами журналів «National Geographic», «GEO» та «Вокруг света»

Ключові слова: *фоторепортаж, етнографія, журнал.*

Шалимова М. Ю. Этнографический фоторепортаж: особенности жанра. Популярность этнографического фоторепортажа объясняется стабильным интересом населения к экзотике. Этнографы во время исследования делают фотографии людей, которых изучают, и среды, в которой те живут. Репортаж попадает к этим ученым через научно-популярные журналы, редакторы которых отправляют фотографов в этнографические экспедиции. Сплав фотографии и этнографического исследования создает новый фотожанр: этнографический фоторепортаж. Существует много журналов, которые публикуют этнорепортажи. Наша статья основана на материалах журналов «National Geographic», «GEO» и «Вокруг света».

Ключевые слова: *фоторепортаж, этнография, журнал.*

Shalimova M. Yu. Ethnographic photo report: features of genre. Popularity of ethnographic photo report is explained by stable interest of people in exotic places. Ethnographers who explore an area do pictures of people which are studied, and these shots become ethnographic. Reporting is included in this science through popular science magazines, which editors send photographers in ethnographic expeditions. Fusion of photo art and ethnographic research creates a new genre subtype: ethnographic photo report. There are many magazines which publish ethnographic reports. Our study is conducted on National Geographic, GEO and Vokrug Sveta (Round the World) magazines.

Keywords: *photo report, ethnography, magazine.*

© Шалімова М. Ю., 2012

Актуальність дослідження. Етнографічні дослідження привертають широку увагу суспільства як мінімум з XIV сторіччя, коли відкриття Колумбом Америки розпочало епоху Великих географічних відкриттів. Тепер журналісти популяризують етнографію через канали масової комунікації – газети, журнали. У 1889 році відомий журналіст Джозеф Пулітцер, власник газети «New York World», відправив у навколосвітню подорож кореспондентку Нелі Блай. Її завданням було об'їхати Землю швидше, ніж це вдалося герою роману Жюль Верна, тобто швидше ніж за 80 днів. Кожного дня за допомогою телеграфу журналістка посилала до редакції звіти про побачене. Газета зацікавила інтереси публіки не на окремому факті, а на сюжеті. З часом публікації етнографічних досліджень поширилися в журналах, які сьогодні є досить популярними. Разом із статтями публікуються фотографії, переважно репортажного жанру. Ця галузь журналістики розвивається, породжуючи цікаві жанрові різновиди.

Етнографічний світлопис з'явився тоді, коли етнографи почали використовувати його

для своїх досліджень, фотографуючи людей, предмети одягу, речі тощо. Ці знімки ще не можна назвати репортажем, тому що багато світлин зроблено в жанрі портрета. Пізніше, з розвитком фототехніки, подібні фотографії з'явилися в часописах багатьох країн.

Фотожанри, зокрема репортаж, досліджувалися багатьма науковцями, проте ознаки етнографічних студій, притаманні цьому жанру, вивчаються вперше. Обрані науково-популярні журнали не втрачають своїх позицій на ринку. Такий тип видань є головним промотором цього фотожанру.

Мета дослідження – розглянути зв'язок фоторепортажу з етнографічною наукою; *завдання* розвідки – визначити жанрові особливості етнографічного репортажу.

Б. Черняков дав визначення фоторепортажу як «зображення якої-небудь події, свідком якої є фоторепортер, за допомогою серії фотознімків» [5:216]. Л. Дико підкреслювала, що об'єктом зображення у фоторепортажі є актуальна подія, яка має суспільно-політичне або народно-господарське значення [1:98]. М. Мусорін і В. Привалов зазначають, що в основі фоторе-

портажу закладено репортажний метод зйомки, тобто автор фіксує події, що розвиваються, ніби з боку і не втручається у розвиток дії [3:216]. Про особливу документальність, достовірність зображення події і правдивість фотографічного репортажу писали Я. Фельдман та Л. Курський [4:178]. Вони вважали, що це сильний бік цього жанру. Дослідник А. Лапін поділяв репортажну фотографію на такі типи: хронікальну, інформаційну, подієву, ситуаційну, фотографію моменту, фотографію деталі, зображальну, композиційну, фотосерію, фотонарис [2:190]. Ніхто з відомих нам науковців не виокремлював етнографічний фоторепортаж як жанровий різновид.

Ми зробили дослідження на основі трьох науково-популярних журналів: «National Geographic», «GEO» та «Вокруг света».

Журнал «National Geographic» – офіційне видання Національного географічного товариства, заснованого у жовтні 1888 року. Журнал друкується в декількох країнах різними мовами. «Geo» – науково-публіцистичний журнал з подорожньою тематикою, який був заснований у Німеччині у 1976 році. «Вокруг Света» – російський (пізніше – радянський) науково-популярний та країнознавчий журнал, що розповсюджується з 1861 року.

Названі видання в кожному числі публікують не менш ніж по одному об'ємному етнографічному фоторепортажу. Це розповідь автора і фотографа про етнографічну експедицію. Оскільки об'єктом дослідження етнографії є народи, їх культура, побут, походження, етногенез, культурно-побутові відносини, традиції, етнографічна фотографія також виконує функції цієї суспільствознавчої науки. Люди в подібних фоторядах зображуються під час якої-небудь дії. Найчастіше зображуваний етнос має характерний одяг, прикраси. Мета фотографа – передати атмосферу життя серед цього етносу.

Згідно з розглянутими фоторепортажами в журналах «Вокруг света», «GEO» і «National Geographic» можна назвати такі особливості етнографічного фоторепортажу:

1. Етнографічний репортаж роблять у тій місцевості, де мешкає об'єкт етнографічного дослідження. Будь-яка зміна обстановки може змінити поведінку етнічного колективу, вплинути на нього негативно. Тоді дослідник може зробити неправильний висновок з побаченого. Наприклад, існують племена, які знаходяться далеко від цивілізації та не носять одягу. Якщо вони побачать чужинця на своїх землях, то можуть поставитися до нього агресивно. Фотограф, який туди їде, не повинен втручатися у внутрішнє життя певного народу; він повинен спостерігати, дізнаватися, фіксувати по-

всякдення таким, яким інші народи його не побачили б.

2. Виразною особливістю етнографічного фоторепортажу є національний колорит. Костюми, прикраси, інтер'єр, особливості кольорів, розмальовані предмети – все це те, що може дати інформацію про культуру досліджуваного етносу. Але іноді буває так, що національний колорит губиться через технологічний розвиток у цій країні. Тоді на фото народ зображуватиметься в сучасному одязі, але на фоні своєї місцевості.

3. Оскільки етнографічний репортаж не втратив своєї жанрової основи, він зображає людину під час її діяльності чи відпочинку. Це суттєва відміна від етнографічної фотографії, яка має чіткі рамки портретної зйомки й зазвичай не є динамічною.

4. До кожного кадру етнографічного фоторепортажу додається коментар автора або стаття з розповіддю про експедицію. Виняток робиться в тому випадку, коли фотографія самозрозуміла, а саме пояснення знаходиться в тексті. Однак іноді підпис ускладнює сприйняття фотоінформації.

5. Етнографічний репортаж публікується не менш ніж на 8 сторінках, у середньому – на 12 сторінках, включаючи фотографії. Бувають окремі випадки, коли кількість сторінок статті перевищує 20.

6. Для того, щоб фотограф з автором (іноді – в одній особі) могли зробити змістовне етнографічне дослідження, треба мати достатньо часу для виконання завдання, поставленого редакцією. Журнали «Вокруг Света», «GEO» та «National Geographic» надають своїм авторам від 2 до 12 тижнів на відрядження. За цей час дослідники повинні провести етнографічну експедицію, метою якої є пізнання місцевості, традицій, звичок, релігії, переваг і проблем населення, зображення негативу і позитиву сучасної ситуації етносу.

Висновки. Фоторепортаж – це серія знімків за однією тематикою, що характеризуються виразною актуальністю й оперативністю. Фоторепортаж має багато різновидів, а також такий жанровий тип, як етнографічний фоторепортаж. Цей жанр набув своїх характерних особливостей завдяки суспільствознавчій науці етнографії. Об'єктом її дослідження є народи, їх культура й побут, походження (етногенез), розселення, процеси культурно-побутових відносин на всіх етапах історії людства.

На сторінках журналів «Вокруг Света», «GEO» та «National Geographic» публікуються етнографічні репортажі, особливі риси яких можна сформулювати в шести пунктах:

1) етнорепортаж робиться в природному середовищі буття досліджуваного етносу;

2) репортаж етнос відбиває національну атрибутику – одяг, побутові предмети, прикраси тощо;

3) людина зображається під час роботи, виконання традиційних обрядів, на святах;

4) публікація фоторепортажу супроводжується текстом – коментарем автора до кожного знімку чи розповіддю про зображене на ньому;

5) обсяг етнографічного фоторепортажу становить у середньому 8–12 сторінок;

6) для виконання етнографічного дослідження фотографу надається відрядження від 2 тижнів до 2 місяців. Етнографічні дослідження приваблюють читача екзотичними фотоматеріалами та читабельним пізнавальним текстом, які, зазвичай, не потребують особливих наукових знань у галузі етнографії.

Література

1. Дыко Л. Беседы о фотомастерстве / Л. Дыко; 2-е изд., переработ. и доп. — М. : Искусство, 1997. — 111 с.
2. Лапин А. И. Фотография как... : учеб. пособие / А. И. Лапин. — М. : Московский университет, 2003. — 296 с.
3. Мусорин М. Фотография : учеб. пособ. для учрежд. сред. проф. образования по спец. «Педагогика доп. образования» / М. Мусорин, В. Привалов. — М. : Владос, 2003. — 334 с.
4. Фельдман Я. Техника и технология фотосъёмки : учебное пособие для техникумов / Я. Фельдман, Л. Курский; под ред. Р. Н. Ильина. — М. : Лёгкая и пищевая промышленность, 1981. — 240 с.
5. Черняков Б. Поэтика и язык изобразительной публицистики : методическая разработка по спецкурсу «Основы изобразительной журналистики» / Б. Черняков; Киевский госуниверситет. Ф-т журналистики. — К. : Fotoinfo, 1990. — 260 с.